

Gabriela Przesławska

Uniwersytet Wrocławski

O RENESANSIE KEYNESIZMU W OKRESIE WSPÓŁCZESNEGO KRYZYSU GOSPODARCZEGO

Wprowadzenie

Inspiracją dla niniejszego artykułu są istniejące w literaturze stwierdzenia o niemożliwości wyjaśnienia przyczyn obecnego kryzysu na podstawie ekonomii głównego nurtu oraz opartej na jej wskazaniach polityce gospodarczej, co ujawniło braki zarówno koncepcji tworzących główny nurt ekonomii, jak i wykorzystywanych przezeń modeli ekonomicznych¹. Celem artykułu jest dokonana na podstawie literatury przedmiotu ocena użyteczności teorii J.M. Keynesa dla wyjaśnienia dzisiejszych zjawisk kryzysowych. Rozważania poprzedzone będą uwagami na temat znaczenia teorii Keynesa dla postępu ekonomii jako nauki.

1. Znaczenie teorii Keynesa dla rozwoju makroekonomii

Według A. Wojtyny o prawdziwie keynesowskim charakterze teorii świadczą następujące elementy:

- naturalna tendencja rzeczywistych gospodarek do niepełnego wykorzystywania dostępnych zasobów;
- uwzględnienie w modelach sytuacji, że w gospodarce może istnieć równowaga przy jednoczesnym występowaniu przymusowego bezrobocia;
- znaczenie skuteczności polityki popytowej².

¹ M. Belka, *Dlaczego tylko odkrywać? Lekcje z obecnego kryzysu dla ekonomii i polityki gospodarczej*, „Ekonomista” 2014, nr 2, s.163 i n.

² A. Wojtyna, *Ewolucja keynesizmu a główny nurt ekonomii*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 67-69. Zdaniem M. Błauga poza niewiarą Keynesa w zdolności samoregulacyjne rynku w przywracaniu pełnego zatrudnienia i pełnego wykorzystania możliwości produkcyjnych gospodarki, największy opór konserwatystów wywołały ponadto następujące tezy Ogólnej teorii: tzw. paradoks oszczędności, według którego większe oszczędności w gospodarce zwiększają

Jako kryteria postępu we współczesnej nauce przyjmuje się, że – po pierwsze – o postępie decyduje, w ramach poszczególnych dyscyplin, powstawanie nowych idei i teorii, które zastępują stare koncepcje, i lepiej – poprzez właściwe odniesienia – wyjaśniają rzeczywistość. A. Jakimowicz jako przykład podaje myśl Keynesa, gdyż pobudziła rozwój teorii ekonomii i powstanie wielu szkół, opozycyjnych względem keynesizmu, który to proces (i spór) trwa do dnia dzisiejszego. Po drugie, wyznacznikiem postępu w nauce jest rozwój metodologii, czyli instrumentarium badawczego mającego charakter interdyscyplinarny³.

W powyższym kontekście Jakimowicz twierdzi, opierając się na obszernej literaturze, głównie zagranicznej, że „Naukowość keynesizmu źródłowego odpowiada niektórym naukom przyrodniczym i stawia go w grupie teorii naukowych należących do twardego rdzenia ekonomii”⁴. Celem uzasadnienia powyższej tezy poddaje analizie tradycyjny keynesizm, tj. zawarty w *Ogólnej teorii zatrudnienia, procentu i pieniądza*, przy zastosowaniu reguł najnowszej metodologii naukowej – teorii złożoności. Autor przewiduje dwa kierunki rozwoju teorii ekonomii na podstawie dynamiki nieliniowej i nauki o złożoności: testowanie logicznej spójności wybranych tradycyjnych koncepcji oraz tworzenie nowych modeli i badania interdyscyplinarne⁵.

Oryginalność podejścia metodologicznego J. M. Keynesa podkreślają również inni autorzy. A. Malawski zwraca uwagę, że w podejściu holistycznym zachowania jednostek są wynikiem oddziaływania całej gospodarki. Jako jeden z przykładów owego podejścia podaje keynesizm jako naukowo zorientowany, gdyż jest „weryfikowany przez stosowne dane ekonomiczne i historyczne”⁶.

W rozważanym kontekście także Ł. Hardt przypomina, że teoria J.M. Keynesa powstała i rozwijała się pod wpływem zewnętrznego czynnika, jakim była aktualna sytuacja gospodarcza, tj. Wielki Kryzys. Zwraca uwagę, że teoria Keynesa była jednocześnie elementem debaty z obowiązującą teorią neoklasyczną; zatem należy uznać, że pozostawała także pod wpływem czynników „wewnętrznych”⁷.

istniejące bezrobocie, oraz twierdzenie, że biedni cechują się większą krańcową skłonnością do konsumpcji niż bogaci, co oznaczało, że redystrybucja dochodu mogłaby zwiększyć produkcję i zatrudnienie. M. Blaug, *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 686.

³ A. Jakimowicz, *O niektórych implikacjach nieliniowości w keynesizmie*, „*Ekonomista*” 2009, nr 1, s. 20.

⁴ Ibidem, s. 44.

⁵ Ibidem, s. 28.

⁶ A. Malawski, *Czy ewolucja keynesizmu jest ewolucją?*, „*Ekonomista*” 2002, nr 6, s. 853, s. 862- 863.

⁷ Ł. Hardt, *Rozwój ekonomii kosztów transakcyjnych. Od koncepcji do operacjonalizacji*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2008, s. 28.

Z kolei M. Blaug stawia pytanie, czy teoria Keynesa spełnia jedno z podstawowych wymagań stawianych teorii, tj. czy wnioski z niej płynące można potwierdzić za pomocą dostępnych danych i czy posiada zdolność do prognozowania jakichś nowych faktów. Za potwierdzoną danymi gospodarczymi Blaug uznaje prognozę Keynesa o wpływie wzrostu inwestycji na dochód (właściwość ta dotyczy w równym stopniu inwestycji publicznych i prywatnych, a także wydatków konsumpcyjnych i inwestycyjnych), co oznacza, że polityka fiskalna przyczynia się do wzrostu dochodu realnego oraz zatrudnienia (w ramach pojedynczego okresu). Błędną prognozą – zdaniem M. Blauga – okazała się teza Keynesa, że przeciętna skłonność do oszczędzania jest malejącą funkcją dochodu, co wykazały badania S. Kuznetza, a później F. Modiglianiego (hipoteza cyklu życia) oraz M. Friedmana (hipoteza stałego dochodu)⁸.

B. Fiedor, wyjaśniając istotę rozwoju ekonomii jako nauki, a także przyczyny zmiany paradygmatów i programów badawczych, wskazuje że decyduje o tym wędrówka idei jako źródło inspiracji we wspólnotach uniwersyteckich i akademickich. Przepływ idei jednakże jest spowodowany głównie bodźcami płynącymi z „otoczenia zewnętrznego”, takimi jak: „nowe ideologie czy idee społeczne, trendy kulturowe i cywilizacyjne, zmiany geopolityczne, w mniejszym zaś stopniu jest efektem wewnętrznego rozwoju samej ekonomii jako nauki”⁹.

Jak dowodzą P. Spiegler i W. Milberg, charakter aktualnej debaty ekonomistów spowodowanej kryzysem nie wskazuje, by w paradygmacie ekonomii nastąpiły zmiany w sensie Kuhna. Można raczej mówić o próbach rekonstrukcji teorii w rozumieniu Lakatos’a; podstawowe idee i zasady rdzenia nie uległy bowiem zmianie; zmieniły się jedynie pewne elementy pasa ochronnego, tj. praktyki gospodarczej¹⁰. Według cytowanych autorów, z perspektywy historycznej, tj. odnoszącej się do wcześniejszych debat metodologicznych dotyczących reformowania ekonomii, wkład Keynesa do debaty na poziomie ontologicznym wyraża się w nowatorskiej koncepcji niepewności oraz oczekiwań podmiotów gospodarczych, postulowaniu łącznego ujmowania strony finansowej i realnej gospodarki, a także pojmowaniu kapitalizmu i rynków jako złożonego kompleksu czynników społecznych, psychologicznych, instytucjonalnych oraz realnych gospodarki¹¹.

⁸ M. Blaug, op. cit., s. 687.

⁹ B. Fiedor, *Kryzys gospodarczy a kryzys ekonomii jako nauki*, „Ekonomista” 2010, nr 4, s. 455.

¹⁰ P. Spiegler, W. Milberg, *Methodenstreit 2011? Historical Perspective on the Contemporary Debate Over How to Reform Economics*, NSSR Working Paper 06/2011, s. 1-43.

¹¹ Ibidem, s. 20, 26.

2. Użyteczność teorii Keynesa z perspektywy obecnego kryzysu

Jako powrót do idei Keynesa postrzega się przede wszystkim praktykę rządów wysoko rozwiniętych krajów, wyrażającą się w zwiększaniu wydatków i podtrzymywaniu, koniunktury, co oznacza bezpośrednie keynesowskie stymulowanie popytu w warunkach zbyt niskich wydatków prywatnych i biznesu¹².

Jednocześnie w odpowiedzi na pytanie o przyczyny kryzysu podkreśla się złożoność jego natury oraz określające współczesny charakter załamania współwystępowanie zjawisk o różnym zakresie geograficznym i przedmiotowym. Pomimo braku konsensusu co do przyczyn kryzysu, zgodnie uważa się za początek kryzysu „zaburzenia funkcjonowania systemu finansowego w Stanach Zjednoczonych w l. 2007-2008”¹³. W analizowanym kontekście w piśmiennictwie ekonomicznym podkreśla się, że współczesna ekonomia ma trudności w wyjaśnieniu mechanizmów obecnego kryzysu, co jest spowodowane kilkoma okolicznościami¹⁴. Jak uogólnia A. Wojtyna, po pierwsze, obecny kryzys jest wyjątkowy, co potwierdza często cytowany i symptomatyczny tytuł książki na ten temat (Reinhart i Rogoff, *This Time Is Different, Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press, Princeton 2009). Po drugie, dominujące obecnie teorie ekonomii są mało użyteczne w zrozumieniu trwającego kryzysu, co powoduje konieczność wykorzystania starszych teorii. Choć kryzysy finansowe miały miejsce stosunkowo niedawno, to objęły głównie gospodarki wschodzące, co uwzględniając występujące między nimi różnice instytucjonalne i strukturalne, uniemożliwiało wyjaśnienie kryzysów finansowych, które tam wystąpiły przy wykorzystaniu tradycyjnych teorii cyklu koniunkturalnego. Natomiast kraje wysoko rozwinięte nie doświadczały do czasu kryzysu zapoczątkowanego w 2007 r. znaczących perturbacji na rynkach finansowych, powodujących recesję, stąd badania nad wahaniami koniunktury ograniczały się do sfery

¹² Na ten temat: M. Mackiewicz, Stabilizacyjna polityka fiskalna w krajach OECD, PWE, Warszawa 2010, s. 41-44 oraz M. Lubiński, *Polityka fiskalna wobec kryzysu finansowego. Próba oceny*, „Gospodarka Narodowa” 2010, nr 9, s. 5-6. P. Krugman potwierdza, że pakiet stymulacyjny z 2008 r. użyty do ożywienia gospodarki amerykańskiej jest przykładem dyskrecjonalnej polityki fiskalnej, czyli celowego wykorzystania wydatków i podatków w zakresie zarządzania zagregowanym popytem. P. Krugman, R. Wells, *Makroekonomia*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 350. Należy wspomnieć, że w Stanach Zjednoczonych w ramach debaty ekonomicznej dotyczącej kryzysu jako początku pragmatycznego myślenia o gospodarce traktuje się m.in. powstanie Keynes Society w University of Cambridge, Judge Business School. *The New Old Big Thing in Economics: J.M. Keynes*, by Sudeep Reddy, 2009, <http://online.wsj.com/news/articles/SB1231373330762769> (dostęp 17 maja 2014).

¹³ M. Belka, op. cit.

¹⁴ A. Wojtyna, *Kontrowersje wokół charakteru ożywienia po kryzysie finansowym i recesji*, „Gospodarka Narodowa” 2013, nr 11-12, s. 6.

realnej gospodarki. Jak się dziś zauważa, najbardziej adekwatny dla wytłumaczenia istoty współczesnego kryzysu finansowego jest połączenie teorii: inwestycyjnej (austriackiej) oraz teorii opartych na roli czynników psychologicznych oraz niepewności w zachowaniach inwestorów (autorstwa H. Minsky'ego i G. Sorosa). Jednocześnie podkreśla się, że inne teorie mogą być bardziej przydatne w wyjaśnianiu pewnych aspektów kryzysu w obecnej fazie kapitalizmu. Do nich należą teoria Keynesa (również zaliczana do inwestycyjnych teorii cyklu), teoria finansów behawioralnych i teoria chaosu (podkreślające, jak już wyżej wspomniano, znaczenie oddziaływań psychologicznych i niepewności w decyzjach inwestorów) oraz teorie postkeynesowskie i neomarksowskie upatrujące genezy wahań cyklicznych w podziale dochodu narodowego¹⁵.

O zawodności teorii Keynesa w wyjaśnieniu kryzysu zapoczątkowanego w 2007 r. przekonuje jednocześnie wielu wybitnych ekonomistów, m.in. Edmund Phelps, laureat Nagrody Nobla z ekonomii w 2006 r. Za główne źródło trwającego załamania gospodarki uznaje on raczej przyczyny strukturalne, a ściślej czynniki obniżające wartość aktywów firm w Stanach Zjednoczonych, tj. spadek dynamizmu i zdolności do innowacji, co przełożyło się na spadek poziomu inwestycji. Negując sens keynesowskiego sposobu wyjaśnienia obecnego kryzysu, Phelps wymienia następujące argumenty: keynesowskie podejście nie tłumaczy przyczyn deflacji, nie wyjaśnia braku wpływu spadku wartości dolara, jak też wzrostu podaży pieniądza generowanego przez Fed na wzrost zatrudnienia, nie tłumaczy również braku wpływu spadku stóp procentowych na wzrost inwestycji oraz przyczyn dużego spadku produkcji i niskiego poziomu PKB¹⁶.

Jak już wspomniano, w światowej literaturze ekonomicznej obserwuje się nawiązanie do tradycji keynesowskiej przy okazji analizy współczesnego zjawiska, jakim jest finansyzacja gospodarki. Przypomina się tu m.in. ostrzeżenia Keynesa w kwestii „kapitalizmu kasynowego”, jego wątpliwości co do głoszonej zasady neutralności pieniądza względem sfery realnej oraz sprzeciw wobec zachowań rentierskich¹⁷. Podkreśla się, że następnie również inni znani ekonomiści związani z keynesizmem zajmowali się problemem rosnącego znaczenia sfery finansowej. I tak np. J. Tobin akcentował kwestie dominacji środków lokowanych w działalności finansowej w porównaniu ze sferą produkcji dóbr

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ K. Nędzyński, *Jak przywrócić gospodarce wigor? Omówienie głównych tez wykładu E. Phelpsa podczas konferencji Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych*, „Obserwator finansowy”, 7 października 2010. <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/edmund-phelps-innowacje-inwestycje-zatrudnienie/> (dostęp 17 maja 2014).

¹⁷ Na ten temat: M. Ratajczak, *Finansyzacja gospodarki*, „Ekonomista” 2012, nr 3, s. 282-284.

i usług oraz brak powiązania między prywatnymi zyskami w sferze finansów a społeczną użytecznością owej aktywności (w tym celu zalecał wprowadzenie podatku od transakcji finansowych, który znany jest jako tzw. podatek Tobina)¹⁸. Z keynesizmem kojarzony jest również H. Minsky, którego hipoteza finansowej niestabilności, m.in. nadmiernego ryzyka w fazie wzrostowej cyklu koniunkturalnego, uznawana jest przez świat ekonomistów za koncepcję dobrze wyjaśniającą pierwotne przyczyny współczesnego kryzysu gospodarczego¹⁹. R. Skidelsky, angielski teoretyk ekonomii, biograf Keynesa, w tym kontekście pisze, że choć przyczyny destabilizacji finansowej nie znajdowały się w centrum uwagi Keynesa w *Ogólnej teorii...*, to jednak również w tym zakresie genezy niestabilności finansowej upatrywał on, podobnie jak w całej swej teorii ekonomicznej, w „radikalnej niepewności”, „niepewnych oczekiwaniach”, które wywołują wstrząsy w gospodarce i utrudniają szybki powrót na ścieżkę wzrostu²⁰. Nawiązanie do dorobku Keynesa wiązało się także z wystąpieniem w trakcie obecnego kryzysu zjawiska odkrytego przez Keynesa, tzw. pułapki płynności, czyli sytuacji gdy nominalna stopa procentowa jest bliska zeru, co czyni bezskuteczną ekspansywną politykę pieniężną i jest uzasadnieniem do stosowania w celu wyjścia z recesji – preferowanej przez Keynesa – ekspansywnej polityki fiskalnej²¹. Należy również wspomnieć, że idee wynikające z teorii Keynesa wykorzystuje ekonomia behawioralna (tzw. psychoekonomia), łącząc je w opisie gospodarki z dokonaniem współczesnej psychologii, socjologii i innych nauk społecznych. Tłumacząc kryzys, ekonomia behawioralna – podobnie jak Keynes – szuka jego źródeł w ludzkiej psychice, nieracjonalnych zachowaniach oraz decyzjach. Według Roberta Shillera, jednego z twórców ekonomii behawioralnej i laureata Nagrody Nobla w 2013 r., krach giełdowy z 2000 r. oraz załamanie na rynku nieruchomości w 2007 r. spowodowane były przejawami „zwierzęcej natury”, takimi jak nadmierna wiara inwestorów w przyszłe zyski giełdowe i wynikającego z niej „złudzenia pieniądza”. Jak dowodzi: „Fałszywe decyzje inwestycyjne prowadzą do pompowania baniek, deformują rynek i pogłębiają jego nieefek-

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ W. Nawrot, *Teoria kryzysów finansowych Minsky'ego i jej odniesienie do współczesności*, „Gospodarka Narodowa” 2009, nr 10, s. 52.

²⁰ R. Skidelsky, *Keynes. Powrót mistrza*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012, s. 16.

²¹ K. Marczewski, *Teoretyczne aspekty stabilizacyjnej polityki antykryzysowej*, „Gospodarka Narodowa” 2011, nr 4, s. 5; J. Hicks w 1937 r. uznał, że tym, co w sposób zasadniczy odróżnia ekonomię klasyczną od ekonomii keynesowskiej jest pułapka płynności, a nie jak się często uważa lepkość cen. Za: M. Krawczyk, *O polityce fiskalnej i pieniężnej w warunkach pułapki płynności*, „Ekonomista” 2013, nr 4, s. 475.

tywność”²². Shiller uważa, że także dziś nie ma ucieczki od Keynesa, choć nie oznacza to powrotu do modelu keynesowskiego z połowy XX w. z powodu zmian w realiach gospodarki. Aktualność idei Keynesa Shiller postrzega w sensie roli państwa, które nie będzie miało charakteru państwa nadopiecznego, ale w zamian pełniące funkcję promotora „kreatywności, odpowiedzialności, przedsiębiorczości, zapobiegliwości”, czyli takich zachowań ludzi, które będą przeciwieństwem „zwierzęcej natury”. Aktualnym zadaniem państwa jest przywrócenie zaufania do rynku i dostarczenie kapitału, utraconego wskutek kryzysu, a niezbędnego do prawidłowego funkcjonowania rynku²³.

O „renesansie” recept keynesowskich w Polsce, poprzez wykorzystanie silnego impulsu popytowego w warunkach słabnięcia tempa wzrostu PKB, spowolnienia dynamiki konsumpcji i inwestycji oraz wzrostu bezrobocia, pisze W. Orłowski²⁴. Na ten temat wypowiedział się również były wicepremier J. Rostowski: „Uważam, że Keynes ma rację raz na ok. 70 lat. Ja akurat mam pecha być drugi raz ministrem finansów wtedy, kiedy on drugi raz ma rację. Problem z Keynesem polega tylko na tym, że on nazwał swoją najważniejszą książkę «Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza». Tymczasem powinien ją nazwać «specjalną teorią». To znaczy taką, która działa raz na jakiś czas (tzn. w latach 30. i w obecnym kryzysie). Ale na co dzień się nie sprawdza”²⁵. Jak się jednocześnie zauważa, w polskim dyskursie ekonomicznym i politycznym oraz praktyce gospodarczej keynesizm ograniczony jest do stymulowania inwestycji w infrastrukturę; pomijane są natomiast eksponowane w keynesizmie kwestie pracy i kwestie redystrybucji²⁶. W teorii Keynesa ważnym środkiem zapobiegającym zmianie inwestycji na spekulacje jest redystrybucja dochodów w celu zwiększenia skłonności do konsumpcji, ponieważ zwiększający popyt inwestycyjny opiera się na rosnącym popycie konsumpcyjnym²⁷.

²² *Zwierzęca natura rynku*, Rozmowa z Robertem J. Shillerem przeprowadzona przez J. Żakowskiego w lipcu 2009, (w:) *Trzęsienie kapitalizmu*, Niezbędnik Inteligenta, „Polityka” 2012, nr 1, s. 104-109.

²³ Ibidem.

²⁴ W. Orłowski, *Polska gospodarka na niebezpiecznym zakręcie. Środkiem drogi?* „Polityka” 13 listopada 2012, s. 42-43.

²⁵ R. Woś, G. Osiecki, *Wicepremier Jacek Rostowski: sprzątam po Balcerowiczu*, „Gazeta Prawna” 17 lipca 2013; <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/719853,rostowski-sprzatam-po-balcerowiczu.html>.

²⁶ Konferencja pt. *Idee na kryzys: wokół myśli Tadeusza Kowalika*, wypowiedź R. Wosia, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 17 grudnia 2013 r. (stenogram), s. 10, 11; http://www.pte.pl/243_konferencje_cd.html; dostęp 17 maja 2014.

²⁷ R. Skidelsky, op. cit., s. 116-118, 229.

Podsumowanie

Obecny kryzys gospodarczy na nowo przypomniał znaczenie antykryzysowej teorii Keynesa w debacie ekonomistów, dotyczącej stabilizacji gospodarczej. Nastąpiło przewartościowanie poglądów w kwestii znaczenia polityki stabilizacyjnej, a zwłaszcza jej wymiaru fiskalnego. Również w stosowanej na całym świecie antykryzysowej polityce stabilizacyjnej wykorzystywano instrumenty keynesowskie²⁸. Nawiązanie do idei keynesowskich wyrażało się głównie poprzez stosowanie na szeroką skalę w krajach OECD interwencji rządów, dokonujących się – zwłaszcza w warunkach wystąpienia *pulapki płynności* – za pośrednictwem polityki fiskalnej, tj. poprzez ekspansję wydatków oraz zwiększanie deficytów budżetowych. W powyższym kontekście, także w podejściu ekonomii behawioralnej podkreśla się psychologiczne znaczenie działań rządów, przejawiających się w dostarczaniu kapitału utraconego wskutek kryzysu w przywracaniu zaufania do rynków, niezbędnego dla ich prawidłowego funkcjonowania. Jednocześnie wśród ekonomistów ukształtował się konsensus, że koncepcja Keynesa może być traktowana jako wskazanie dla polityki gospodarczej jedynie w warunkach kryzysu, a nie jako „teoria ogólna”. Ograniczoność teorii keynesowskiej powstałej w okresie Wielkiego Kryzysu wynika przede wszystkim z odmienności dzisiejszych uwarunkowań gospodarczych²⁹.

Zmiany w praktyce gospodarczej nie spowodowały zmian w paradygmacie ekonomii. Stan ten oznacza, że również teoretyczne podstawy polityki gospodarczej pozostały niezmiennione. Są nimi zasady stanowiące sedno Nowej Neoklasycznej Syntezy, a zarazem konsensusu obowiązującego w makroekonomii.

²⁸ Znaczenie podjętych działań antykryzysowych uogólnia dziś w sposób następujący były premier J.K. Bielecki: „Tylko dzięki olbrzymiej interwencji państw – rządów, banków centralnych i regulatorów – udało się zapobiec temu, by wielki kryzys światowy nie zamienił się w wielką depresję”. Nie o taki liberalizm chodziło, rozmowa D. Wielowieyskiej z J.K. Bieleckim, „Gazeta Wyborcza” 14 października 2014. http://wyborcza.pl/politykaekstra/1,141649,16804440,Nie_o_taki_liberalizm_chodzilo.html (dostęp 25 października 2014).

²⁹ Występujące w środowisku ekonomistów kontrowersje w ocenie użyteczności teorii Keynesa i w ogólności roli państwa w stabilizowaniu koniunktury są treścią opracowania: G. Przesławska, *Pokryzysowa debata w amerykańskiej ekonomii – wybrane wątki dyskursu*, s. 11-12, <http://www.pte.pl/kongres/referaty/> (dostęp 25 października 2014).

Literatura

- Belka M., *Dlaczego tylko odkrywać? Lekcje z obecnego kryzysu dla ekonomii i polityki gospodarczej*, „*Ekonomista*” 2014, nr 2.
- Blaug M., *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Fiedor B., *Kryzys gospodarczy a kryzys ekonomii jako nauki*, „*Ekonomista*” 2010, nr 4.
- Hardt Ł., *Rozwój ekonomii kosztów transakcyjnych. Od koncepcji do operacjonalizacji*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2008.
- Jakimowicz A., *O niektórych implikacjach nieliniowości w keynesizmie*, „*Ekonomista*” 2009, nr 1.
- Konferencja pt. *Idee na kryzys: wokół myśli Tadeusza Kowalika*, wypowiedź R. Wosia, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 17 grudnia 2013 r. (stenogram), http://www.pte.pl/243_konferencje_cd.html (dostęp 17 maja 2014).
- Krawczyk M., *O polityce fiskalnej i pieniężnej w warunkach pułapki płynności*, „*Ekonomista*” 2013, nr 4.
- Krugman P., Wells R., *Makroekonomia*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Lubiński M., *Polityka fiskalna wobec kryzysu finansowego. Próba oceny*, „*Gospodarka Narodowa*” 2010, nr 9.
- Mackiewicz M., *Stabilizacyjna polityka fiskalna w krajach OECD*, PWE, Warszawa 2010.
- Malawski A., *Czy ewolucja keynesizmu jest ewolucją?* „*Ekonomista*” 2002, nr 6.
- Marczewski K., *Teoretyczne aspekty stabilizacyjnej polityki antykryzysowej*, „*Gospodarka Narodowa*” 2011, nr 4.
- Nawrot W., *Teoria kryzysów finansowych Minsky'ego i jej odniesienie do współczesności*, „*Gospodarka Narodowa*” 2009, nr 10.
- Nęczyński K., *Jak przywrócić gospodarce wigor?* Omówienie głównych tez wykładu E. Phelps'a podczas konferencji Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych, Obserwator finansowy, 7 października 2010, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/edmund-phelps-innowacje-inwestycje-zatrudnienie/> (dostęp 17 maja 2014).
- Nie o taki liberalizm chodziło*. Rozmowa D. Wielowieyskiej z J.K. Bieleckim, „*Gazeta Wyborcza*” 14 października 2014; http://wyborcza.pl/politykaekstra/1,141649,16804440,Nie_o_taki_liberalizm_chodzilo.html (dostęp 25 października 2014).
- Orłowski W., *Polska gospodarka na niebezpiecznym zakręcie. Środkiem drogi?* „*Polityka*” 13 listopada 2012.
- Przesławska G., *Pokryzysowa debata w amerykańskiej ekonomii – wybrane wątki dyskursu*, <http://www.pte.pl/kongres/referaty/> (dostęp 25 października 2014).
- Ratajczak M., *Finansyzacja gospodarki*, „*Ekonomista*” 2012, nr 3.
- Skidelsky R., *Keynes. Powrót mistrza*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012.

- Spiegler P., Milberg W., *Methodenstreit 2011? Historical Perspective on the Contemporary Debate Over How to Reform Economics*. NSSR Working Paper 06/2011 (dostęp 17 maja 2014).
- The New Old Big Thing in Economics: J.M. Keynes*, by Sudeep Reddy, 2009 <http://online.wsj.com/news/articles/SB123137373330762769> (dostęp 16 maja, 2014).
- Wojtyna A. *Ewolucja keynesizmu a główny nurt ekonomii*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Wojtyna A., *Kontrowersje wokół charakteru ożywienia po kryzysie finansowym i recesji*, „Gospodarka Narodowa” 2013, nr 11-12.
- Woś R., Osiecki G., *Wicepremier Jacek Rostowski: sprzątam po Balcerowiczu*, „Gazeta Prawna” 17 lipca 2013; <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/719853,rostowski-sprzatam-po-balcerowiczu.html> (dostęp 17 maja 2014).
- Zwierzęca natura rynku*, Rozmowa z Robertem J. Shillerem przeprowadzona przez J. Żakowskiego w lipcu 2009, (w:) *Trzęsienie kapitalizmu*, Niezbędnik Inteligenta, „Polityka” 2012, nr 1.

RENAISSANCE OF KEYNESIANISM IN THE CONTEMPORARY CRISIS TIME

Summary

In economic literature concerning crisis, a renaissance of Keynesianism can be observed. The purpose of the article was to verify the hypothesis of Keynesianism's revival by analyzing the chosen works of subject's literature. This purpose was achieved through presentation of key elements of Keynes's legacy, the assessment of its significance measured in contribution to the development of economics as science, and also the utility of Keynesian theory, understood as the possibility of its adaptation for stabilizing the economy in the current crisis time. The analysis carried out in this article leads to a conclusion that although references to Keynes's recommendations are visible in the stabilization policy, it has not caused long-lasting changes in the structure of economics as a science.